Jolsvai András

Szinyei színei

Ha egyetlen szóban kellene összefoglalni benyomásaimat a Magyar Nemzeti Galéria Szinyei Merse Pál művészetét bemutató kiállításáról, annyit mondanék visszafogottan, lenyűgöző.

De mivel szerencsére több szóban is összefoglalhatom, hát hozzáteszem még, hogy remek, pompás, fantasztikus, emlékezetes, tanítani való. (Most írjuk le a kurátorok nevét, mielőtt elfelejtenénk: Hessky Orsolya, Krasznai Réka, Prágai Adrienn, és küldjünk is nekik egy hangos bravót.)

Ez az a kiállítás, amit mindenki tud élvezni valamiért. Az is, aki még semmit sem hallott Szinyeiről, az is, aki fő vonalakban ismeri munkásságát és az is, aki eddig azt hitte magáról, mindent tud róla. Ennek a tárlatnak minden négyzetmétere végig van gondolva, ki van fundálva, meg van szerkesztve. Életműkiállítás, de nem úgy van, ahogy szokott, hogy ifjúkori művek, középkori művek, öregkori művek, aztán kalap, kabát, hanem csomópontok vannak és elágazások, fő- és alfejezetek, de világosak az átjárások, követhetőek az utalások és befogadható az egész kiállítás: százhúsz kép, köztük az összes főműve és sok mellékmű (neki legyen mondva), aztán a kortársi vagy utókori pár-huzamok, kapcsolódások. Egy jó tárlat az arányokon múlik, egy jó kiállítás legyen szerteágazó, indítson meg a látogatóban merész asszociációkat is, de ne legyen parttalan: ne érezzem, hogy elvesztem a rám zúdított információkban.

Itt minden a helyén van. Kép és kultusz, ez lett a cím, ez még Babitsnak is tetszene, nekem is tetszik, bár én a Kolor és kultuszra szavaztam volna. Mert hogy ez a két főszólam ebben a képzőművészeti szimfóniában. A színkezelés és az elismertség különös viszonya ebben a regénybe illő életműben. Szinyei ösztönös lázadása a Piloty-féle müncheni akademizmus ellen eredetileg csak a színekben nyílvánult meg (a Majális, ha nem tudnák, műteremben született, minden alakja hagyományosan, modell után), ezért nem értette, ezért utasította el a kortárs kritika (és nem is ismerhette meg a nagyközönség), a kultusz egy nemzedékkel később kezdődik, akkor viszont hamar kilép a

medréből, és szinte elsodorja a művészt magát. Ritka történet ez, író tollára való, hogy egy férfi ötven éves koráig dilettáns piktornak tűnik, festegető nemesúrnak, és ő is úgy tekint magára, és akkor váratlanul kiderül róla, hogy korszakalkotó zseni, aki annak idején együtt lépett a legmodernebb művészi irányzatokkal, noha mit sem tudott

róluk. Egyszerre lesz belőle előőrs, követendő minta és etalon: az élet visszaadja neki, amit egykor elvett, nemcsak korai művei előtt borul le immár a közönség, hanem az újak előtt is, pedig szigorúan véve akkor már némi lemaradásban van a nemzetközi trendekhez képest. (Ha önöknek is Ottlik jutott eszébe e sorok olvastán, az nem lehet vélet-

len: tényleg rengeteg a párhuzam a két művészi sorsban.)

Napestig tudnék még lelkesedni itt, tényleg régen láttam ilyen hibátlan kiállítást, de most csak néhány mazsolát kapnak a kalácsból. A Majális persze centrális helyzetbe került, és méltán, ott vannak a vázlatok, a párhuzamos, ott van egy kisfilm, ami mindent elárul a munka műhelytitkairól, de ott van a korabeli kritika is, amely nem

egyszerűen földbe döngöli az alkotót, de határozottan kiutasítja a művészetből. Aztán külön fejezetet kap a Hóolvadás, amelynél, ha szabad ezt a szójátékot megengednem magamnak, megtört a jég: főművet megillető figyelmet kap, magyarázatokkal, folytatásokkal, követőkkel. Aztán ott van (nem pont ott, egy-két teremmel később) egy játékos párhuzam. Szinyei szerelmespárja és Benczúr Olvasó nő az erdőben című képe. A két kortárs festő együtt tanult

Münchenben, egy darabig egy irányba haladtak, de aztán nagyon elkanyarodtak egymástól. Ez a két kép egy időben született, feleselnek is egymással, de az igazán érdekes az a kockás takaró, mely mindkét festményen főszerepet kap. Ami nemcsak arról árulkodik, hogy a képek műteremben születtek, hanem arról is, hogy ugyanabban a műteremben, és a két festőpalántát nemigen vetette fel a pénz: másik takaróra már nem telt nekik.

Vagy ott vannak a pipacsos mezők. Apa és fia (Pál és Félix) ugyanarra a témára készített műve. Nem kell soká néznünk, hogy megértsük, mi a különbség a zseni és az ügyes kezű festő között.

A magyarázó szövegek is nagyon a helyükön vannak. Mindent megtudhatunk belőlük, ami a képek befogadáshoz segít. Megtudhatjuk például, hogy Szinyei házassága nem volt boldog. Aztán azt is, hogy a Lilaruhás nő ifjú feleségét ábrázolja egyik terhessége korai szakaszában. Aztán nézzük ezt a képet egy darabig, és pontosan megértjük a két információ közötti összefüggést is.

Egyszóval csak annyit mondhatok, hajítsanak el mindent a kezükből, és menjenek megnézni ezt a kiállítást.

Már nem sokáig tehetik.

Fotó: Tanyi Adrienne